

amerikai figyelem. Már 1784-ben megtörtént az első kapcsolatfelvétel Kantonban. Mivel a kínai kormány nem engedett a külföldi befolyásnak, ezért Ázsiában elsőként 1833-ban Sziámmal kötött szerződést az Egyesült Államok. Az első ópiumháború (1839–1842) azonban változást hozott a kínai–amerikai kapcsolatokban. A brit kereskedelmi fölénytől tartó Egyesült Államok az angolokhoz hasonlóan engedményekre kényszerítette Kínát. Az 1844-ben Wàngxiában aláírt szerződés garantálta az Egyesült Államok számára a kereskedelmi kiváltságokat, konzuli állomáshelyek létesítésének jogát, a területen kívüliség jogát és az importvámokba való beleszólás jogát.¹⁷

A kínai kereskedelem magával hozta a távolság problémáját. Mivel az amerikai partoktól nagyon messze feküdt Kína, ezért felmerült a közbeeső biztonságos kikötőkre irányuló igény. Ugyanakkor a nagy hagyománnyal rendelkező és jelentőssé váló bálnavadászat is fokozatosan a Csendes-óceán északi vizeire koncentráldott, érintve a Japán és Kína körüli tengereket. Ez a két tényező halaszthatatlanná tette a japán kikötők megnyitását. A *Times of London* című folyóirat 1852-ben 121 olyan bálnavadász hajóról adott hírt, amely a fő kikötőnek használt Hawaii-on ragadt, mivel japán kikötőkben nem tudták megjavíttatni a hajóik sérüléseit.¹⁸

Az „új vállalkozásokat kereső amerikaiak”¹⁹ hamarosan utat találtak azokhoz a politikai szószólókhoz, akik felkarolták a Japánba indítandó expedíció ötletét. Ilyen volt Aaron Haight Palmer, az *American and Foreign Agency of New York* igazgatója, aki Japán katonai gyengeségére hivatkozva idejét látta egy hajóhad elindításának. Hasonlóképpen hajók kiküldését szorgalmazta a haditengerészet részéről Matthew Calbraith Perry is.²⁰

Matthew Calbraith Perry

Matthew Calbraith Perry 1794. április 10-én született Christopher Raymund Perry és Sarah Wallace gyermekeként a Rhode Island-i Newportban. Édesapja a haditengerészetnél szolgált, mind a négy fiútestvére haditengerészeti tiszt volt, míg három lánytestvéréből kettő haditengerészeti tisztnek lett a felesége.²¹

Matthew C. Perry 1809-ben kezdte meg a bátyja, Oliver Hazard Perry hadnagy által irányított *USS Revengen* a haditengerészeti szolgálatát, majd az 1812-es angol–amerikai háborúban megsebesült.²² Egy rövid földközi-tengeri kiküldetést követően a nyugat-afrikai és karib-tengeri térségben teljesített szolgálatot.²³ Katonai tevékenysége mellett egyéb vállalkozásokat is vezetett: a *Cyane* másodkapitányaként részt vett például a később Libéria fővárosává váló Monrovia megalapításában 1822-ben.²⁴

Sikerei elismeréseként 1840-ban sorhajókapitánnyá léptették elő és New Yorkba helyezték át.²⁵ Itt a tengerészeti tisztképzés alapjait teremtette meg, szerepe volt a Tengerészeti Aka-

¹⁷ Magyarics 62. A sziámi kapcsolatról említést tesz: *American-Japanese Documents. Message to Congress from the President of the United States.* Hutchinson & Co. Ltd., New York, 1941.

¹⁸ Terry Burcin: *Commodore Perry's 1853 Japanese Expedition. How Whaling Influenced the Event that Revolutionized Japan.* 2005. 19–20.

¹⁹ Sellers – May – McMillen 154.

²⁰ Burcin 28–29.

²¹ Naval History & Heritage Command: *Biographies in Naval History. Commander Matthew Calbraith Perry.* http://www.history.navy.mil/bios/perry_mc.htm, 2013.11.30.

²² John H. Schroeder: *Matthew Calbraith Perry. Antebellum Sailor and Diplomat.* Naval Institute Press, Annapolis, 2001. 11–14.

²³ Uo. 25.

²⁴ Uo.

²⁵ William Elliot Griffis: *Matthew Calbraith Perry. A typical American naval officer.* Cupples and Hurd, Boston, 1887. 154–155.

démián indított első kurzus megszervezésében. Segítette a New York-i Tengerészeti Líceum megalapítását. Ezenkívül a gőzhajózási technológia kihasználásában is élen járt, nem beszélve a Haditengerészeti Mérnöki Alakulat megszervezéséről. Ekkor már a haditengerészet egyik leghaladóbb gondolkodású tisztjének tartották.²⁶

Az 1846 és 1848 között zajló mexikói–amerikai háború során előbb az *USS Mississippi* kapitányaként vett részt a harcokban, majd 1847-től a Mexikói-öböl flottája feletti parancsnokságot kapta meg.²⁷ A háborút követően 1848-ban továbbra is szolgálatban maradt a térségben.

Perry az 1840-es évek végére a csendes-óceáni kereskedelem iránt kezdett el érdeklődni. Az 1850-ben Zachary Taylort váltó Millard Fillmore 1853-ig tartó elnöki időszaka alatt a kormányzat támogatta a Távol-Kelettel folytatandó kereskedelem ötletét és napirendre vette egy japán misszió megszervezését. A hajóraj kiküldésének érdekében Perry is javaslatokat nyújtott be a kormányhoz és információt gyűjtött Japánról.

1851 kora májusában döntés született arról, hogy a flottát John H. Aulick kapitány fogja vezetni. Aulick, miután útra kelt, már Brazíliában botrányt keltett maga körül, és a flottán belül se tudott fegyelmet tartani. Ezért még Japánba érkezése előtt leváltotta a minisztérium, és a Földközi-tengerre vágyó Perry volt az, akit sürgősen kineveztek a helyére. Bár önmaga is javasolta az akció elindítását, a karrierjében visszalépésként érezte, hogy egy alacsonyabb rangfokozatú tiszt helyére osztották be.²⁸

A Japánnal kapcsolatos ismereteit egyrészt az egyesült államokbeli holland diplomáciai képviselőtről és az addig Japánról megjelent műveket 1832 és 1852 közt kiegészítő német Philipp Franz von Siebold *Nippon. Archiv zur Beschreibung von Japan* című könyvének hét kötete alapján szerezte be. Másrészt a közvetlen amerikai tapasztalatok is fontos alapot adtak számára.²⁹

Japán–amerikai kapcsolatok 1853 előtt

1853 előtt az amerikaiak több alkalommal is kapcsolatba kerültek Japánnal. Az első ilyen időszak 1797 és 1809 között volt, amikor a napóleoni háborúk által lefoglalt Hollandia helyett az amerikai kereskedők látogatták Dejimat.³⁰ Ezt követően 1815-ben Porter sorhajókapitány, a bálnavadász hajók védelmére kiküldött csendes-óceáni hajóraj vezetője próbált James Monroe külügyminiszternél közbenjárni egy Japánba küldendő misszió érdekében, ám nem tudott komoly politikai támogatást szerezni az ügynek. Majd a Sziámért és Ománért felelős amerikai megbízott, Edmund Robert próbálkozott kereskedelmi egyezményt kötni Japánnal 1832-ben és 1835-ben, de korai halála megakadályozta a tervének beteljesítésében.³¹

Később üzleti próbálkozásokot indítottak: 1837-ben Charles W. King kantoni érdekeltségű üzletember a *Morrison* kereskedőhajóval szándékozott kapcsolatot kialakítani a japánokkal három hajótörött hazaszállításáért cserébe, azonban a főváros közeli Uragánál tűz alá vették a partvédő ágyúk és menekülnie kellett. A Kínába 1844-ben kiküldött biztos, Caleb Cushing kapott még utasítást a kormány részéről Japán megnyitására, azonban megbízatásának leteltéig ez a parancs nem ért el hozzá.

²⁶ Schroeder 69.

²⁷ Uo. 137.

²⁸ Uo. 168.

²⁹ Uo. 175.

³⁰ James Murdoch: *A History of Japan*. Vol. 3. Kegan Paul, Trench Trubner & Co. Ltd., London, 1926. 509.

³¹ Hidemichi Akagi Roy: *Japan's Foreign Relations 1542–1936*. The Hokuseido Press, Tokyo, 1936.